

ÇALKANTILI BİR BÖLGEDE RUSYA-TÜRKİYE İŞBİRLİĞİ FİRSATLARININ İNCELENMESİ

GLOBAL İLİŞKİLER FORUMU VE CARNEGIE MOSCOW CENTER ÇALIŞMA GRUBU

Editörler: Memduh Karakullukçu ve Dmitri Trenin

GİFGRF
GLOBAL İLİŞKİLER FORUMU GLOBAL RELATIONS FORUM

CARNEGIE
MOSCOW CENTER

Çalkantılı Bir Bölgede Rusya-Türkiye İşbirliği Fırsatlarının İncelenmesi

GLOBAL İLİŞKİLER FORUMU & CARNEGIE MOSCOW CENTER ÇALIŞMA GRUBU
Editörler: Memduh Karakullukçu and Dmitri Trenin

EYLÜL 2014

Global İlişkiler Forumu-Carnegie Moscow Center

Çalkantılı Bir Bölgede Rusya-Türkiye İşbirliği Fırsatlarının İncelenmesi

Eylül 2014

Carnegie Moscow Center ile Global İlişkiler Forumu (GİF) tarafından hazırlanan bu ortak raporun nihai metni söz konusu kurumlar tarafından kendi formatlarında yayımlanmıştır.

© 2014 Global İlişkiler Forumu ve Carnegie Endowment for International Peace.
Tüm hakları saklıdır.

Bu rapora ilişkin mali haklar ve yayın, uyarlama, dağıtım ve çoğaltma hakları Global İlişkiler Forumu'na aittir. Bu raporun tamamı, bir kısmı veya özeti, yayıncının yazılı izni olmaksızın fotokopi, faks, elektronik posta veya herhangi bir araçla çoğaltılamaz, dağıtılamaz, basılamaz veya herhangi bir erişim sisteminde depolanamaz.

ISBN: 978-605-62546-4-2
Yayıncı Sertifika No: 22780

Basım Yeri: Türkiye
PrintCenter, İstanbul. www.printcenter.com.tr

İletişim bilgileri:

GLOBAL İLİŞKİLER FORUMU
Yapı Kredi Plaza D Blok Levent 34330
İstanbul, Türkiye
T: +90 212 339 71 51 F: +90 212 339 61 04
www.gif.org.tr | info@gif.org.tr

Bu yayın Carnegie.ru ve gif.org.tr adreslerinden ücretsiz olarak indirilebilir.

İçindekiler

GİF ve Carnegie Moscow Center Hakkında	iv
Rusya-Türkiye İşbirliği Çalışma Grubu	v
Özet	1
Önsöz	2
Giriş	5
Arap Baharı, Bölgesel İstikrarsızlık ve Terör Eylemlerinin Artması	7
Ortadoğu Barış Sürecine Katılım	9
İran ve Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi	10
Afganistan ve Bölgesel İstikrar	12
Orta Asya ve Bölgesel Kalkınma	14
Güney Kafkasya’da Çatışma Çözümleme	15
Sonuç ve Öneriler	19

Global İlişkiler Forumu

Global İlişkiler Forumu (GİF), Türkiye'nin iş dünyası, kamu ve akademi alanlarında önde gelen liderleri tarafından 2009 yılında kurulan Global İlişkiler Forumu (GİF), üyelerini ve ilgili tüm bireyleri uluslararası ilişkiler ve global ilişkilere dayalı konuları sorgulayıp tartışabilecekleri bir platformda buluşturmaya amaçlayan bağımsız bir dernektir.

GİF, farklı düşüncelerin uyum içinde var olduğu ve yaratıcı bir şekilde harmanlandığı bir kültürü destekleyip, daha da ileri götürmeyi hedeflemektedir. GİF'in tüm faaliyetlerinde sınırsız merak, analitik sorgulama, rasyonel tartışma ve yapıcı üslup esastır. GİF; barış, refah ve ilerlemeye giden yolun herkese açık, kolay erişilebilir ve adil olması gerektiği anlayışını benimser ve destekler.

Carnegie Moscow Center

Carnegie Endowment for International Peace tarafından 1994 yılında kurulan *Carnegie Moscow Center*, Rusya siyasi yelpazesinin ve Carnegie küresel merkezlerinin kıdemli araştırmacılarını bir araya getirerek önemli ulusal, bölgesel ve global meselelerin irdelenmesine ve tartışılmasına yönelik açık ve serbest bir forum sağlamaktadır.

Rusya-Türkiye İşbirliği Çalışma Grubu

İstanbul merkezli Global İlişkiler Forumu ve Carnegie Moscow Center 2013 yılında Türkiye ve Rusya arasındaki bölgesel işbirliği potansiyelini incelemek üzere bir Çalışma Grubu oluşturdu. Çalışma Grubu, iki ülke arasındaki işbirliğini geliştirmeye yönelik yeni fikirler üretmeyi hedefledi. İkili ilişkilerdeki ortak paydaların daha iyi anlaşılmasına imkan vermeyi ve uygulamaya dönük bir ortak çalışma ilişkisinin inşa edilmesine destek vermeyi amaçlayan Çalışma Grubu'nda, her iki ülkeden bürokratlar, diplomatlar, silahlı kuvvetler mensupları ve önemli uzmanlar yer almaktadır. Grup üyeleri sürecinden başından beri çalışmalarını bir takım halinde, ortak olarak sürdürmüştür. Bu rapor, aralarındaki işbirliğinin bir ürünüdür.

Proje Liderleri

Memduh Karakullukçu, yönetim kurulu başkan yardımcısı, Global İlişkiler Forumu (GİF), İstanbul
Dmitri Trenin, direktör, Carnegie Moscow Center

Çalışma Grubu Üyeleri

Anatoly Adamishin, Rusya Federasyonu eski dışişleri bakan yardımcısı

Nigar Ağaoğulları, GİF politika çalışmaları direktörü

Ertuğrul Apakan (Şubat 2014'e kadar grup üyesi), büyükelçi (E); Türkiye Cumhuriyeti eski dışişleri müsteşarı; Türkiye Cumhuriyeti Birleşmiş Milletler eski daimi temsilcisi; GİF üyesi

Mustafa Aydın, Kadir Has Üniversitesi rektörü; GİF üyesi

Evgeny Buzinsky, korgeneral (E); Rusya Savunma Bakanlığı Dış İlişkiler Direktörlüğü eski başkanı

Salim Dervişoğlu, oramiral (E); Türkiye Deniz Kuvvetleri eski komutanı; GİF üyesi

Sönmez Köksal, büyükelçi (E); Türkiye Milli İstihbarat Teşkilatı eski müsteşarı; GİF üyesi

Alexey Malashenko, misafir öğretim üyesi, Carnegie Moscow Center

Ümit Pamir, büyükelçi (E); Türkiye Cumhuriyeti Birleşmiş Milletler eski daimi temsilcisi; Türkiye Cumhuriyeti NATO eski daimi temsilcisi; GİF üyesi

Pavel Shlykov, kıdemli araştırma görevlisi, Asya ve Afrika Araştırmaları Enstitüsü, Moskova Devlet Üniversitesi

İlter Türkmen, büyükelçi (E); Türkiye Cumhuriyeti eski dışişleri bakanı; Birleşmiş Milletler Filistin Mültecilerine Yardım Teşkilatı (UNRWA) eski genel komiseri; GİF üyesi

Adnan Vatansever, GİF "Türkiye-Rusya İlişkileri" uzmanı ve raportörü; kıdemli öğretim üyesi, King's College London; bağımsız uzman, Atlantik Konseyi Avrasya'da Enerjinin Geleceği Girişimi

Yaşar Yakış, büyükelçi (E); Türkiye Cumhuriyeti eski dışişleri bakanı; STRATİM (Stratejik İletişim Merkezi) başkanı; GİF üyesi

Irina Zvyagelskaya, kıdemli araştırmacı, Doğu Araştırmaları Enstitüsü, Rusya Bilimler Akademisi, Moskova

*“Türkiye ve Rusya geniş
bir bölgeyi paylaşıyor ve
Karadeniz’den Orta Asya’ya
ve Basra Körfezi’nden
Akdeniz’e uzanan engin
bir coğrafyada birbirleriyle
etkileşime geçiyorlar. İki
önemli oyuncu olarak
barışa, istikrara ve refah
artışına katkıda bulunma
ve bu bölgelerin geleceğini
olumlu yönde şekillendirme
imkanına sahipler.”*

- Global İlişkiler Forumu ve Carnegie Moscow Center Çalışma Grubu

Özet

Ukrayna'yla ilgili gerilimin ikili ilişkilere gölge düşürmesi kaçınılmaz olsa da, Rusya ile NATO üyesi Türkiye hala önemli bazı konularda ortak menfaatlere sahipler. Esasen iki ülkeyi çevreleyen, Güney Kafkasya ve Doğu Akdeniz'den, Orta Asya ve Afganistan'a uzanan ortak bölgelerde birlikte çalışabilecekleri bazı alanlar bulunuyor. Rusya ile Türkiye arasındaki bölgesel işbirliğine odaklanan üst düzey bir çalışma grubu, Rusya ve Türkiye'nin bölgedeki sorunları nasıl ele alabileceklerine dair ileriye dönük bir yaklaşım taslağı hazırladı.

Temel Meseleler

- Rusya ve Türkiye'nin paylaştığı geniş kapsamlı bölgede terörizm, aşırıci akımlar ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi her iki ülkeyi de etkileyen çok sayıda tehdit söz konusu.
- İki ülkeyi çevreleyen ortak bölgede, bilhassa Güney Kafkasya ve Orta Asya'daki jeopolitik ve toplumsal istikrara ve ekonomik refaha katkıda bulunmak üzere, birlikte çalışmanın her iki ülke açısından da güçlü teşvik edici sebepleri bulunuyor.
- Moskova ve Ankara, kendi ulusal çıkarları, bakış açıları ve algılarından ötürü bölgesel meselelerde farklılıklar barındırıyorlar. Ancak bir miktar iyi niyet, uluslararası hukuk prensiplerine ve devletlerin toprak bütünlüklerine saygılı bir yaklaşım, siyasi liderler arasında düzenli ve açık diyalog ile iki ülkedeki elit kesimin ve toplumların desteği sayesinde bu farklılıkları yönetebilirler.

Rusya ve Türkiye için Sıradaki Adımlar

- Rusya ve Türkiye, Güney Kafkasya'da istikrarı artırmak adına ve özellikle Dağlık Karabağ, Abhazya ve Güney Osetya çatışmalarıyla ilgili meselelerde birlikte çalışmalıdır.
- Moskova ve Ankara, Suriye'deki çatışmalara diplomatik bir çözüm bulmak üzere gayret göstermelidir. Böyle bir çözüm, bölgenin gelecekte istikrara kavuşması için bir zemin tesis edilmesine yardımcı olacaktır.
- Rusya ve Türkiye, Ortadoğu'da nükleer silahların yayılmasını önlemek ve Tahran ile müzakereleri yürüten uluslararası ortakların, İran'ın nükleer programı konusunda makul bir nihai anlaşmaya varmalarına destek olmak üzere birlikte çalışmalıdır.
- Afganistan ve Irak konusunda, hem Türkiye'nin hem de Rusya'nın çıkarları, aşırıci akımlarla mücadele etmek ve siyasi istikrar sağlanmasına yardımcı olmak adına işbirliği yapmalarını gerektirmektedir.
- Orta Asya'da, Rusya ve Türkiye'nin birbiriyle çelişen amaçların aksine, bu bölgedeki ülkelerin ekonomik durumunu iyileştirmek ve radikalliğin bölgesel istikrara zarar vermesini önlemek için işbirliği yapması, bu bölgenin lehine olacaktır.

Önsöz

Şubat 2014'te akut bir evreye giren Ukrayna krizi, Rusya'nın Batı ile ilişkilerini derinden etkiledi. Bu kriz, genel olarak bir işbirliği çerçevesinde ve Rusya'yı genişleyen Batı'ya entegre etmek üzere gerçekleştirilen düzenli girişimlerle geçen çeyrek yüzyıllık bir dönemin sonunu getirdi. Özellikle Washington ve Moskova arasında yeni bir rekabet ve meydan okuma dönemi de başlattı. Gelecek kesin şekilde öngörülemez de, Rusya muhtemelen artık kendisine, eski Sovyet ülkeleriyle ilişkilerine ve Çin ile Asya'ya erişimine odaklanacak. Bu durumun Türkiye de dahil olmak üzere Rusya'nın komşuları açısından önemli yansımaları söz konusu.

Devletlerin toprak bütünlüğü ilkesini benimseyen Türkiye, Rusya Federasyonu'nun kısa süre önce tüm Karadeniz bölgesinin jeopolitik dengesini değiştirecek şekilde Kırım'ı topraklarına katmasını tanımadı. Türkiye, yarımada'daki büyük bir azınlık grubu olan Kırım Tatarlarının durumuyla bilhassa ilgileniyor ve Ukrayna'nın güvenliğinin ve istikrarının bölge açısından kritik olduğuna inanıyor. Yakında Ermenistan ve Kırgızistan'ın da katılacağı, Beyaz Rusya, Kazakistan ve Rusya'dan oluşan Avrasya Ekonomik Birliği'ni dikkatle takip eden Türkiye; ABD'nin müttefiki, NATO üyesi ve Avrupa Birliği ile tam üyelik müzakereleri yürüten bir ortak olma özelliğini taşıyor. Amerika Birleşik Devletleri ve söz konusu kurumlar Rusya karşısındaki duruşlarını önemli ölçüde sertleştirmekteler.

Ukrayna krizi öncesinde, Türkiye ve Rusya arasındaki ikili ilişkiler önemli derecede ivme kazanmıştı. Bu iki ülke, aralarındaki ikili ticaret hacmini birkaç yıl içinde 100 milyar dolar seviyesine çıkarmak yönündeki isteklerini ifade etmişlerdi. Rusya-Türkiye enerji işbirliği, Mavi Akım doğalgaz boru hattı ve Güney Akım projesinin ardından nükleer santral projesiyle daha da ilerlemişti. İnşaat gibi diğer alanlardaki ekonomik işbirliğinin yanı sıra, insani, kültürel ve entelektüel temaslarda da yol alınmış bulunuyor. Siyasi diyalog en üst seviyelere dek uzanıyor. Bu ivmeyi yeni ortamda da sürdürmek iki tarafın yetkilileri için zorluk arz ediyor.

Türkiye-Rusya ilişkileri, Rusya ile Batı arasındaki geniş işbirliği ortamında büyük gelişme göstermişti. Böyle bir işbirliği ortamına geri dönülmesi, ikili ilişkiler açısından en iyi ve dolayısıyla arzu edilen senaryo. Olumlu bir gidişat söz konusu olmadığı takdirde iki ülkenin, iyi giden ilişkilerini yeni bir dizi kısıtlama çerçevesinde yeniden tasavvur etmesi ve şekillendirmesi gerekecek.

Yakın dönemdeki işbirliğinin kapsamı ve bölgeyle ilgili iki tarafı da ilgilendiren ortak mesele yelpazesinin genişliği itibarıyla, daha büyük gerginlikler karşısında da yapıcı bir etkiyi sürdürmek adına, ikili ilişkilerin altında yatan dinamik muhtemelen yaratıcı adımlar atılmasını gerektirecektir. Yakın geçmişte her iki ülke de üzerinde uzlaşılan meseleleri fikir ayrılığı yaşanan meselelerden ayrı tutma konusunda başarı gösterdi; önümüzdeki yıllar bu stratejinin ustalıkla genişletilmesini gerektirebilir.

Bu bağlamda, Rusya ile Amerika Birleşik Devletleri arasında konuların ayrıştırılmasının cereyan ediyor olabileceğinin farkına varmak ümit verici. ABD ile Rusya'nın Ukrayna üzerine anlaşmazlığının ciddiyetine rağmen, iki ülke arasındaki işbirliğinin bir kısmı (bilhassa Türkiye'nin yakınındaki coğrafi bölgeye ilişkin konularda) şimdiye dek krize yenik düşmemiş bulunuyor. P5+1 ülkeleri (Amerika Birleşik Devletleri, Rusya, Çin, Birleşik Krallık, Fransa ve Almanya) ile İran arasındaki nükleer müzakereler Moskova'nın konumunda bir değişiklik olmaksızın devam ediyor; Suriye'deki kimyasal silahsızlanma, Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya'nın, Suriye'nin gidişatına ilişkin tutumlarını muhafaza etmelerine rağmen neredeyse tamamlandı; Amerikalılar ve Ruslar Afganistan'daki anayasal süreci destekliyor; ve İsrail-Filistin ihtilafında Moskova, Washington'ın barış aracılığı rolüne rıza gösteriyor.

Dünyanın çalkantılı bir kısmında yer alan ve değişken parçalardan oluşan bu karmaşık sahnede, Moskova ve Ankara'nın bir grup öncelik ve menfaatinin kısmen örtüştüğü Batı Asya bölgesindeki Rusya-Türkiye işbirliği potansiyeline odaklanan ortak raporumuzu Türkiye, Rusya ve başka yerlerdeki ilgili kitlenin dikkatine sunuyoruz. Söz konusu öncelik ve menfaatlerin, tarafların uluslararası hukukun temel ilkelerine saygı gösterdikleri bir çerçevede değerlendirilmesi bu potansiyeli hayata geçirmenin başlıca koşuludur. Böyle bir işbirliğinin bölgesel istikrarı güçlendirerek refahı artıracağını umuyoruz.

*“Türkiye-Rusya ilişkileri,
Rusya ile Batı arasındaki
geniş işbirliği ortamında
büyük gelişme göstermişti.
Böyle bir işbirliği ortamına
geri dönülmesi, ikili ilişkiler
açısından en iyi ve dolayısıyla
arzu edilen senaryo. Olumlu
bir gidişat söz konusu
olmadığı takdirde iki ülkenin,
iyi giden ilişkilerini yeni bir
dizi kısıtlama çerçevesinde
yeniden tasavvur etmesi ve
şekillendirmesi gerekecek. ”*

- Global İlişkiler Forumu ve Carnegie Moscow Center Çalışma Grubu

Giriş

Türkiye ve Rusya geniş bir çevreyi paylaşıyor ve Karadeniz'den Orta Asya'ya ve Basra Körfezi'nden Akdeniz'e uzanan engin bir coğrafyada birbirleriyle etkileşime geçiyorlar. İki önemli oyuncu olarak barışa, istikrara ve refah artışına katkıda bulunma ve bu bölgelerin geleceğini olumlu yönde şekillendirme imkanına sahipler.

Bu imkan, her iki ülkenin de tarihsel zıtlıklarını çözümlemek üzere dikkate değer adımlar atmış bulundukları bir dönemde doğdu. Beş yüzyıllık bir zaman dilimi boyunca bir düzineyi aşkın savaş yaşamış ve Soğuk Savaş'ta karşı taraflarda bulunmuş olmalarına rağmen Rusya ve Türkiye, geçtiğimiz yirmi beş yıl boyunca ilişkilerini temelden değiştirmeyi başardılar. Böylece, ortak geçmişlerinden 20. yüzyıla dek süregelen işbirliği unsurlarını geliştirdiler.

Rusya ile Türkiye arasındaki siyasi işbirliği, 1990'ların ortalarından bu yana en üst merciler arasındaki yakın temasların etkisiyle yükselişe geçmiş halde. Mayıs 2010'da Türkiye-Rusya Üst Düzey İşbirliği Konseyi'nin kurulması, ikili ilişkilerin ötesine geçen daha geniş bir işbirliği için lokomotif görevi görebilecek büyük bir kurumsal gelişme oldu.

Bu yoğun diplomasi, iki ülke arasındaki kapsamlı ticari ve toplumsal temasların teşkil ettiği sağlam zemine dayanıyor. Söz konusu temasların olağanüstü seviyede gelişmesi, geçtiğimiz yirmi yılda her iki ülkenin ekonomi ve toplumlarında meydana gelen köklü değişikliklerin bir sonucuydu. Türkiye'nin daha dengeli bir karşılıklı ekonomik bağımlılık yolunda çaba göstermeyi sürdürmesiyle birlikte Rusya, Türkiye'nin ikinci büyük ticaret ortağı haline geldi. 2013'te ikili ticaret 32,8 milyar dolar seviyesine çıktı. Karşılıklı yatırımlar 10 milyar dolara ulaştı. Yurtdışına seyahat eden Rusların beşte biri (2013 yılında 3 milyonu aşkın kişi) Türkiye'ye gidiyor. 2010 yılında vizesiz seyahat uygulamasının başlatılması sayesinde, sayıları hala nispeten az olmakla birlikte Rusya'ya giden Türkiyeli ziyaretçilerde (2012 yılında yaklaşık 100.000 kişi) de belirgin bir artış yaşandı.

1980'lerin ortalarından beri süregelen enerji işbirliği, güçlenen ikili temaslar için belkemiği görevi görmeyi sürdürüyor. Enerji alışverişinin tek yönlü olması (Rusya doğalgaz satıyor, Türkiye de alıyor) Türkiye tarafında bazı endişeler yaratmış ve haliyle ana tedarikçiye bağımlılığı azaltmak adına bazı girişimlere yol açmış olsa da, Rusya hala Türkiye'nin en büyük enerji tedarikçisi konumunda. Bununla birlikte Rusya, Türkiye'de yapılması planlanan ilk nükleer santralin inşaatında önemli bir rol üstlendi. Bu girişim Türkiye'nin teknik bilgi (know-how) ve teknoloji transferi ihtiyacını karşılama bakımından başarılı olduğu takdirde, Moskova-Ankara enerji ortaklığına somut bir boyut daha katma potansiyeline sahip.

İkili ilişkilerinin geçirdiği dönüşüm, Türkiye ve Rusya'nın sonraki adıma artık geçebilecekleri bir zeminde olduklarına işaret ediyor: iki ülkeyi çevreleyen ortak bölgede güvenliği artırma ve kalkınmayı hızlandırma odaklı bölgesel işbirliği. Bu, zorlu bir görev: Rusya ve Türkiye'nin ulusal menfaatleri besbelli birbirinden farklı ve ülkeler arasında bir miktar rekabet söz konusu; liderlerin dünya görüşleri bazı temel meselelerde ayrılıyor ve jeopolitik unsurlar söz konusu olduğunda, geçmişteki çekişmelerin yoğun hatıraları, Rusya ve Türkiye'nin karar alma süreçleri üzerinde ağırlığını açıkça hissettiriyor. Yakın tarihteki tüm olumlu gelişmelere rağmen iki devlet arasında daha fazla güvene ihtiyaç bulunuyor.

Ancak güven artırmanın tek yolu uygulamaya dayalı işbirliğinden geçiyor. Türkiye ve Rusya zaman zaman farklı pozisyonlar alabiliyorlar. Fakat siyasi iradeyle iki ülkenin algıları arasındaki mesafeyi azaltmak mümkün olabilmeli. Üstelik iki ülkenin bazı ortak hedefleri bulunuyor: devletler arası savaşları önlemek ve sivil çatışmaları sonlandırmak; nükleer silahların yayılmasını önlemek; savaş sonrası toplumların rehabilitasyonu ve siyasi geçişlerin şiddet olmaksızın yaşanmasını sağlamak. Hem Moskova hem de Ankara terörizmle, aşırıcı akımlarla ve uyuşturucu kaçakçılığıyla savaşmak durumunda. Menfaatlerinin kesiştiği pek çok meselede işbirliği yapmayı başardıkları takdirde, kendi güvenliklerini artırmanın yanı sıra bulundukları bölgenin daha istikrarlı ve yaşanılabilir olmasını da sağlayabilirler.

2013'te İstanbul'daki Global İlişkiler Forumu ile Carnegie Moscow Center, Türkiye ve Rusya arasındaki bölgesel işbirliği potansiyelini ele almak üzere bir Çalışma Grubu kurdu. Çalışma Grubu bölgedeki bir dizi meseleye temas eden altı tema belirledi: Arap Baharı, bölgesel istikrarsızlık ve terör eylemleri; Arap-İsrail çatışması; İran ve nükleer silahların yayılmasının önlenmesi; Afganistan ve bölgesel istikrar, Orta Asya ve bölgesel kalkınma; ve Güney Kafkasya'da çatışma çözümü. Bu meseleleri ele alan kapsamlı fikir alışverişi, Rusya ve Türkiye'yi bölgesel istikrar ve refaha daha fazla katkı sağlamaya götürecek daha pratik adımlar üretilmesine yardımcı olabilir.

Arap Baharı, Bölgesel İstikrarsızlık ve Terör Eylemlerinin Artması

Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da, daha geniş çaplı siyasi açılımlara yönelik gerçekleşen ve Arap Baharı ya da Arap Uyanışı olarak bilinen, büyük ölçüde beklenmedik hareketler, hem Türkiye hem de Rusya açısından kaçınılmaz sonuçlar doğurdu.

2011'de Tunus, Mısır ve Libya'da yeni rejimler doğmasına yol açan çarpıcı olaylar sırasında Türkiye, yakın çevresinde gitgide proaktifleşen bir dış politika yürütmekteydi. Dikkat çekici ekonomik performansın ve Ankara'nın giderek daha önemli bir bölgesel güç olarak algılanmasının etkisiyle Türkiye'deki siyasi irade, Arap Baharı'nın başlangıcından da önce, komşularla etkileşim içinde olmaya daha açık ve Ortadoğu'daki bölgesel problemleri çözümlemeye daha istekli bir hale gelmişti. Derin tarihsel bağlar, bölgedeki ülkelerle ekonomik alışverişin artmış olması ve Filistin için uluslararası desteği artırma girişimleri, Türkiye'ye bölgedeki Arap ulusları nezdinde önemli derecede "yumuşak güç" sağlamıştı.

Öte yandan Rusya, 1990'ların başından itibaren Ortadoğu'daki jeopolitik rekabette çikilmişti. Moskova, Sovyet mirası çerçevesinde, Suriye'deki liman şehri Tartus'ta bulunan deniz üssü de dahil olmak üzere, başlıca bazı ülkelerle olan yakın bağları muhafaza etmişti. İkinci Körfez Savaşı'nı izleyen dönemde de Ortadoğu'daki siyasi mevcudiyetini artırma yönünde adımlar atmaya başlamıştı. Ancak Moskova'nın bölgesel siyasette etkin bir katılımcı olarak yeniden sahneye çıkması esasen Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki çalkantıların ardından gerçekleşti. Çatışmaların sınır komşusu olarak Arap dünyasındaki değişimlere ilk günlerinden itibaren çok daha fazla dahil olan Türkiye'nin aksine Rusya'nın, Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgesindeki yeni gerçekliklere uyum sağlaması gerekti ve gitgide daha çok müdahil olmaya başladı.

Bölgedeki yoğun karmaşa ve rejimlere dair belirsizliğin artmasıyla birlikte Arap Baharı, beklenebileceği üzere, Ankara ile Moskova'nın bölgeye yaklaşımları arasındaki bazı farklılıkları göz önüne serdi. Bu farklılıklar bir anlamda, bölgedeki gelişmelerin doğası ve istikameti konusunda iki başkentte hâkim olan farklı dünya görüşlerini yansıtıyordu.

Türkiye'deki siyasi irade açısından, on yıllar boyu sürmüş eski otoriter rejimlere karşı yapılan protestolar bölgede demokrasiye geçiş için bir fırsat sunuyordu. Türkiye bölgedeki ayaklanmaya tepki vermekte hızlı davrandı (Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Şubat 2011 tarihli sokak gösterilerine karşılık Hüsnü Mübarek'i istifaya çağıran ilk devlet başkanıydı). Libya ve Suriye'ye başta nispeten daha temkinli yaklaşmış olmasına rağmen Türkiye daha sonra muhalif hareketleri de destekleyerek, bu krizlere çözüm getirilmesinin etkin bir savunucusu hale geldi. Büyük göçmen dalgaları ve çok sayıda sınır hadisesiyle Türkiye'yi orantısız bir biçimde etkileyen

Suriye krizi konusunda Ankara, açmazın çözümlenmesi için yoğun diplomatik çalışmalar yürüttü. Türkiye, krizin başlangıcından itibaren Suriye'nin toprak ve ulus bütünlüğünü istikrarlı bir şekilde destekledi ve aynı zamanda, daha kapsayıcı bir rejime ve insani krizin sona erdirilmesine yönelik önlem alınması için çağrıda bulundu.

Rusya liderleri Arap dünyasındaki değişime çok daha temkinli yaklaştı. En başından itibaren Arap Baharı'nı Doğu Avrupa tarzında demokratik bir devrimden ziyade, İslami bir devrim olarak gördüler. Mübarek rejiminin yıkılması Moskova'da çoğunlukla siyasi İslam yönünde bir adım olarak algılandı ve komşu bölgelere yayılma riskini düşündürdü. Muammer Kaddafi'nin devrilmesi Libya'yı kaosa sürükleyerek silahlanmanın ve radikal savaşçıların artmasına yol açtı. Rusya, Suriye geriliminde Suriye hükümetine yaptığı askeri destekle Türkiye'nin de aralarında bulunduğu NATO üyelerine karşı durmuş ve Ankara tarafından krizin çözümlenmesini geciktiren bir unsur olarak algılanmış olmakla birlikte, Beşar Esad rejimine dışarıdan askeri müdahale yapılmasına da hararetle karşı çıkmıştı. Yine de Moskova'nın Suriye konusundaki genel tutumu, uluslararası barış ve güvenlikle ilgili tüm meselelerde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin önceliğine dayanan bir dünya düzenini destekler nitelikteydi.

Moskova ve Ankara, aralarındaki farklılıklara rağmen düzenli ve saygılı bir diyalogu sürdürme becerisi gösterdiler. Suriye konusunda bir söz dalaşına girmekten sakındılar ve diplomatik kanalı her düzeyde açık tuttular. Suriye krizi konusundaki farklılıklarının ikili temaslarında uzun soluklu bir hasara yol açmasına izin vermeyecek ilişkilerinin farklı boyutlarını birbirinden ayrı tutmayı büyük ölçüde başardılar. Suriye krizinin tam ortasında, her iki ülkenin liderlerinin katılımıyla Üst Düzey İşbirliği Konseyi'ni düzenlediler.

Artık Rusya ve Türkiye'nin Suriye konusundaki işbirliklerini güçlendirme vakti gelmiş bulunuyor. Bunun için bölgenin geleceğiyle ilgili ortak menfaatlerin temel alınması gerekiyor. Moskova ve Ankara artan şiddetin Suriye'yi tahrip ettiğine, oradaki halkı yok ettiğine ve bölgeyi istikrarsız hale getirdiğine yönelik endişeleri paylaşıyorlar. Hem Türkiye'deki hem de Rusya'daki liderler Suriye'de aşırılıkçılığın artmasının kendi ülkeleri için tehdit arz edebileceğine dair kaygılar taşıyorlar.

Suriye konulu Cenevre konferansında Rusya ve Türkiye, Suriye'nin egemenliğini, ulusal birliğini ve toprak bütünlüğünü desteklemek üzere birlikte çalışmalıdır. Suriye'de ateşkes yapılması ve Suriye halkına insani yardım sağlanması hem Ankara'nın hem de Moskova'nın acil önceliği olmalıdır. Rusya ve Türkiye; ayrıca, İran, Suudi Arabistan ve bölgedeki diğer önemli güçlerin Cenevre konferansına katılımını desteklemelidir.

Cenevre süreci muhtemelen uzun bir dönem devam edecektir. Ankara ve Moskova birlikte hareket ederek ve müttefik ve ortaklarıyla işbirliği içine girerek, Suriye'de bulunan diyaloga yatkın tüm unsurları tespit edip güçlendirebilir; böylece güç paylaşımını ve nihayetinde ulusal barış ve ekonomik toparlanmayı temel alan sürdürülebilir bir siyasi çözümün yolunu açabilirler. Başarıya ulaşması halinde bu model, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da bölge güvenliğini tehdit edecek şekilde karışıklığa yol açan her tür şiddet durumunda kullanılabilir.

Arap Baharı belirsiz bir geleceğe doğru ilerlerken Türkiye ve Rusya, refah ve istikrarı artırmak üzere, terör ve aşırı akımların yayılmasını kontrol altında tutmaya, bölgedeki güvenliği desteklemeye ve ekonomik işbirliğini iyileştirmeye bağlı ortak menfaatleri temel alan müşterek yaklaşımlar geliştirmek üzere yakın fikir alışverişlerinde bulunmalıdırlar. Aralarındaki farklılıklara rağmen, Türkiye ve Rusya arasındaki Suriye'nin geçiş sürecine ve çatışma sonrası düzenine odaklanan etkin bir diyalog, barışı sağlamaya yönelik uluslararası çabalara değerli bir katkı sağlayabilir. Böyle bir diyalog, hızla gelişen olaylar sırasında oluşabilecek yanlış anlaşılmanın en az seviyeye indirilmesine de yardımcı olacaktır.

Ortadoğu Barış Sürecine Katılım

Tarih boyunca Ankara ve Moskova, Arap-İsrail çatışmasına farklı açılardan yaklaşırlar. Ancak bu farklılıklar artık büyük ölçüde azaldı. Rusya, üyesi bulunduğu Ortadoğu Dörtlüsü'nde (diğer üyeleri Amerika Birleşik Devletleri, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği) ABD'nin bölgeye barış getirme çabalarını temelde destekliyor. Filistinlilerle yakın ilişkilerini de sürdürüyor ve İsrail ile güçlü bağlar kurmuş durumda. Türkiye ile Yahudi devleti arasındaki güçlü tarihsel bağlar İsrail'in 2008'deki Gazze Şeridi saldırısıyla ve 2010 yılında Gazze'ye giden küçük filoya yaptığı ve çok sayıda Türkiye vatandaşının hayatını kaybetmesine yol açan deniz saldırısından ötürü yıprandı. Ankara'nın Filistin ile etkileşimi önemli ölçüde gelişti.

Temelde hem Türkiye hem de Rusya kalıcı bir barış anlaşmasına zemin oluşturacak bir İsrail-Filistin diyalogunu destekliyor. Her iki ülke de Hamas yönetimiyle resmi iletişim kanallarını muhafaza ediyor. Rusya ayrıca Lübnan'daki Hizbullah hareketiyle temas halinde. Bu durum, Türkiye ve Rusya'nın, Filistinli Araplar ile İsrailliler arasında uzlaşma sağlanması için faydalı bir rol oynamasına imkan veriyor. Ankara ve Moskova, özel olarak İsrail-Filistin çatışması ve genel olarak tüm Ortadoğu barış süreci konusunda düzenli bir görüş alışverişinden fayda göreceklerdir.

Ancak Moskova ve Ankara; İsrail ile Filistin'in anlaşmaya varmasına, bölgedeki çatışma çözümünde esas bir rol oynamakta olan Amerika Birleşik Devletleri ve Ortadoğu Dörtlüsü gibi diğer oyunculara kıyasla göreceli etki ve rollerine ve İsrail hükümeti veya Filistinlilere, bilhassa da Gazze'deki Hamas liderlerine tesir potansiyellerine ilişkin beklentilerini gerçekçi seviyede tutmalıdır. Buna rağmen Rusya, Ortadoğu barış sürecindeki işbirliğine Türkiye'nin de katılmasına yönelik yollar geliştirmelidir.

İran ve Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi

Hem Türkiye hem de Rusya için İran'la ilişkiler tarihsel olarak işbirliği ile rekabet arasında gidip gelmiştir. Geçtiğimiz birkaç yılda Türkiye-Rusya ilişkileri için özellikle önemli bir konu olarak gündeme gelen İran, bazı durumlarda Ankara ve Moskova arasındaki farklılıkları artırmış, bazen de iki ülkenin pozisyonlarını yakınlaştırmıştır. P5+1 dünya güçleri grubunun (Amerika Birleşik Devletleri, Rusya, Çin, Birleşik Krallık, Fransa ve Almanya) Kasım 2013'te Tahran'la geçici bir anlaşma imzalamış olması, İran'ın nükleer meselesini çözümlemenin yolunu açmıştır ve Rusya-Türkiye işbirliği, söz konusu geçici protokolün ardından nihai bir anlaşma yapılmasını sağlamaktan bakımından bilhassa önemli hale gelmiştir.

Rusya ve Türkiye'yle olan ticari ilişkileri, giderek sertleşen ekonomik yaptırımlar karşısında İran'ın uluslararası tecritten kurtulmaya yönelik girişimlerinin önemli bir kısmını teşkil ediyor. Türkiye, uluslararası yaptırımlara uygun davranmakla birlikte, doğalgaz ithalatı da dahil olmak üzere İran'la ekonomik bağlarını önemli ölçüde artırdı. 2000 yılında 1 milyar dolar olan ticaret hacminin çarpıcı bir artış sergileyerek 2012 yılında 22 milyar dolar seviyesine ulaşması, İran'ı Türkiye'nin başlıca ekonomik ortaklarından biri haline getirdi. İran ve Türkiye ekonomik alışverişi derinleştirmeye yönelik bir platform sağlayan Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'na da üyeler.

Benzer ekonomik yapılara sahip bulunmaları (enerji ihracatı her iki ekonominin de esasını teşkil ediyor) aralarındaki ekonomik ilişkiyi bir ölçüde sınırılıyor olsa da, bu süre zarfında Rusya da İran'la ticaret bağlarını önemli ölçüde muhafaza etti. Rusya'nın önemi, İran'a askeri teknoloji tedarik etmesinden ve ilk nükleer santralinin inşasına yardım edecek olmasından kaynaklanıyor.

Hem Ankara hem de Moskova, Hasan Ruhani'nin 2013 yılında cumhurbaşkanı seçilmesine dek uluslararası gündemde önemli yer tutan İran yaptırımlarının daha da sertleştirilmesi hususundaki çekincelerini birçok kez ifade etmiş bulunuyor. Yaptırımların gevşetilmesinin ve ardından sona erdirilmesinin başta Türkiye olmak üzere her iki ülke için de faydalı olması muhtemel. Türkiye'deki siyasi irade, komşuları Irak'ta on yılı aşkın süredir devam eden çalkantının ne ölçüde kayba yol açtığını tekrar tekrar vurguladı ve devam eden İran yaptırımlarının etkisi konusunda temkinli davranmayı sürdürüyor.

Ankara ve Moskova'nın ortak bir ilgi ve birbirleriyle oldukça tutarlı bir yaklaşım sergiledikleri temel konu, nükleer silahların yayılmasının önlenmesi konusunda İran'ın taahhütte bulunmasının gerekliliği. İki ülke de İran'ın nükleer silahlar temin etmesine seyirci kalmak istemiyor. Öte yandan, İsrail ve/ya Amerika Birleşik Devletleri'nin İran'a önleyici bir saldırıda bulunması gibi askeri bir çözümü de uygun bulmuyorlar. Ankara ve Moskova, İran gibi bir ülkeyle ilişkilerde zorlayıcı olmayan önlemlerin başarı şansının daha yüksek olduğunu öne sürüyorlar.

Türkiye'ye göre, nükleer bir İran bölgede nükleer bir yarışa yol açarak, bölgenin istikrarını tehlikeli derecede sarsabilir. Ankara, bir ülkenin barışçıl bir şekilde nükleer teknoloji geliştirme hakkına (Rusya'yla yaptığı ortaklık aracılığıyla ilk nükleer santrali geliştirerek uygulamaya geçirmeyi planladığı bir hak) sahip olduğunun da bilincinde.

Bu durum, Türkiyeli diplomatları İran'ın nükleer programıyla ilgili uluslararası endişeleri dikkate alan ve uluslararası yaptırımların sertleşmesini engelleyecek proaktif bir yaklaşım benimsemeye sevk etti. 2010'da BM Güvenlik Konseyi'nde geçici üye olarak yer alan Türkiye ve Brezilya, İran'la bir nükleer yakıt takas anlaşması müzakere ettiler. Ancak süreç hayata geçirilemedi ve buna karşılık, söz konusu iki ülke Güvenlik Konseyi'nin yeni yaptırımlar getirmeye yönelik çözüm tasarısına ret oyu verdiler. Türkiye'nin bu proaktif diplomasi manevrası, Batılı güçlerle ittifakının sorgulanmasına yol açtı. İran'ın nükleer programı konusundaki farklılıkların stratejik hedefler üzerine olmaktan ziyade büyüyen bir gerginliği ele almaya yönelik taktiklerle ilgili olmasından ötürü, Ankara Batı'nın bu tepkisini haksız buldu.

Kendisini global stratejik istikrarın koruyucusu olarak gören Rusya da İran'ın nükleer silahlar geliştirmesini kabul edilemez buluyor. Moskova, nükleer programı konusunda İran'la yapılan P5+1 müzakerelerinde aktif bir katılımcıydı. Türkiye gibi Rusya da Tahran ile Batı arasında aracılık etmeye çalıştı ve aynı şekilde başarısız oldu. Yine de Rusya, ABD ile İran'ın doğrudan temasını teşvik etme konusunda pozitif bir rol oynayabildi ve bu temaslar geçici nükleer anlaşmayla sonuçlandı. Rusya'nın diplomasisindeki ilave bir etken, İran'ın ilk nükleer santralinin inşasında üstlendiği roldü. Moskova İran'a girişimi konusunda yardımcı olurken, yayılmaya yönelik endişeleri azaltmak adına, harcanan tüm yakıtın Rusya'ya geri transfer edilmesi yönünde ısrarcı olmuştu.

Rusya'nın İran yönetimiyle olan bağlarını kuvvetlendiren Suriye krizi, Ankara ve Tahran arasında bazı anlaşmazlıklara yol açtı. İran, Esad rejiminin en sadık destekçisi oldu; Türkiye ise muhalif güçlere desteğini açıkça ifade etti. Ankara'nın Eylül 2011'de NATO müttefikleriyle birlikte füzeleri takip etmek üzere bir radar sistemine ev sahipliği yapmayı kabul etmesi, Tahran tarafından doğrudan İran'a yönelik bir hamle olarak algılandı. Bu sırada Irak da Ankara ve Tahran arasında büyüyen rekabetin sahnesi haline geldi.

İran'daki yeni yönetim, Tahran ile uluslararası toplum arasındaki geçici anlaşma ve Amerika Birleşik Devletleri ile İran'ın uzlaşabileceğine dair umut işaretleriyle birlikte Türkiye ve Rusya, İran'ın barışçıl bir nükleer program geliştirmesine olanak veren ve aynı zamanda bir nükleer silah devleti haline gelmemesini güvence altına alacak nihai bir çözüm arayışını etkin bir şekilde sürdürmelidirler. Böyle bir çözüme ulaşıldığı takdirde, Türkiye ve Rusya, İran'ın gelecekte küresel ekonomiye yeniden entegrasyonu ve çevresinde istikrarlı bir stratejik çevre oluşturulması için önemli olacaklardır.

Türkiye ve Rusya'nın pozitif ve uzun ömürlü bir katkı sağlama olasılığı, Ortadoğu genelinde silahların yayılmasını önleyen, güvenilir bir rejim tesis edilmesi doğrultusunda çalışmayı sürdürmeleri halinde artacaktır. Ankara ve Moskova; bölgedeki devletler, BM Güvenlik Konseyi üyeleri ve uluslararası paydaşlarla birlikte, ulusal nükleer programlarının barışçıl şekilde geliştirilmesine yönelik kapsayıcı bir dizi önlemler oluşturulması sürecine önyak olmalıdırlar. Bu önlemler, nükleer programların denetimine yönelik net tasarıların yanı sıra, Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgesi genelinde, nükleer programların askeri amaçlara yönlendirilmesine sebep olabilecek olası tüm teşvik unsurlarını kontrol altında tutmaya yönelik güven artırıcı mekanizmaları da içermelidir.

Afganistan ve Bölgesel İstikrar

Uluslararası Güvenlik Yardım Kuvveti'nin Afganistan'dan 2014 yılı sonunda çekilecek olması, bölgesel güvenlik bakımından bir başka ciddi sınav teşkil ediyor. Afganistan'daki yoğun belirsizlik döneminin ardından, Kabil hükümetinin istikrarına ve Afganistan'daki rejimin geleceğine dair soru işaretleri mevcut.

Afganistan ve çevresindeki duruma, daha tehlikeli senaryolara evrilmesini önleyecek şekilde yön verilmesi ve Afganistan'ın barış ve refah içinde istikrara kavuşmasına destek olunması için, bölgedeki ülkelerin ortak bir amaç doğrultusunda beraberce hareket etmesi zorunluluğu doğuyor. Tehlike altında olan yalnızca Taliban güçleri ve El Kaide'nin saldırılarına dayanabilecek bir rejim inşa etmeye yönelik on yıllık çabalardan ibaret değil. Afganistan'ın 1990'lardaki gibi bir istikrarsızlık içine girmesinin, Orta Asya'dan Pakistan ve Hindistan'a uzanan daha geniş bir bölgedeki güvenlik açısından kaçınılmaz sonuçları olacaktır.

Türkiye ve Rusya Afganistan'la sınır komşusu olmasalar da ülkedeki gelişmelerin etkisini hissedecek kadar yakınında bulunuyorlar. İki ülkenin bu bölgeye ilişkin çıkarları büyük ölçüde paralel ve önemli bir potansiyel uyuşmazlık kaynağı bulunmuyor. İyileşme sürecinde Afganistan'a destek olma bakımından her iki ülkenin de gerekçe ve kapasiteleri mevcut.

Tarihsel açıdan Türkiye, modernleşme sürecini başarıyla geçirmiş Müslüman bir ülke olarak Afganistan için bir model teşkil etmiştir. Bu yumuşak güç potansiyeli bugün de varlığını sürdürmektedir. Geçtiğimiz dönemde Türkiye, bir NATO üyesi olarak Afganistan'ın güvenliğinde etkin rol oynamış ve Uluslararası Güvenlik Yardım Kuvveti'ne iki kez liderlik etmiştir. Afganistan'daki Silahlı Kuvvetler ve Güvenlik Güçleri mensuplarının eğitime yardımcı olan Türkiye, savaştan dolayı hasar gören altyapının yeniden inşasında da görev almıştır. Türkiye Uluslararası İşbirliği ve Kalkınma Ajansı 2004'ten 2012'ye dek 800'ü aşkın proje gerçekleştirerek Afganistan'ın sağlık, eğitim ve ekonomi altyapısının geliştirilmesine destek olmuştur. Türkiye genel olarak Afganistan'da yüksek itibar ve saygı görmektedir; ülkenin ve kurumlarının yeniden inşasına destek olma potansiyeline sahiptir.

Her iki ulusla yakın bağları bulunuyor olmasından ötürü Türkiye, Pakistan ve Afganistan arasında diyalog kurulmasını kolaylaştırmada da olumlu bir rol oynamıştır. Ankara'daki liderlerin söz konusu iki ülke nazarında yüksek seviyede itibar sahibi olması, birçok üçlü toplantı ve zirvelere ev sahipliği yapılmasına katkıda bulunmuştur. Son olarak, Türkiye, Afganistan'ın Orta Asya'daki kuzey komşuları ile de yakın ilişkiler içerisinde.

Afganistan'la yoğun bir geçmişi olan Rusya, 1980'lerde orada sürdürdüğü savaştan acılı fakat faydalı bazı dersler çıkardı. Daha yakın dönemde Rusya, ABD'nin El Kaide ve ona ev sahipliği yapan Taliban'a karşı operasyonunun başarıya ulaşmasını sağlamada önemli rol oynadı. Rusya, Amerika Birleşik Devletleri ve NATO tarafından Afganistan'a yollanan malzemelerin güvenliğini temin ederek, o zamandan beri Kuzey Dağıtım Ağı'nın kritik bir unsuru haline geldi.

Afganistan'ın geleceği söz konusu olduğunda Rusya en çok iki unsurdan endişe duyuyor: terör eylemlerinin ve dini aşırıcılığın Orta Asya'ya yayılma ihtimali

ve Rusya'ya uzanan uyuşturucu kaacakılığı trafiğinin artması. Moskova, hem ikili görüşmelerde hem de şanghay şşbirliği rgt ve Afganistan, Pakistan, Rusya ve Tacikistan'dan oluşan Dörtlü gibi çokuluslu platformlar vasıtasıyla Kabil hkmetiyle düzenli temasları sürdürüyor.

Rusya Afganistan'a (Amerika Birleşik Devletleri aracılığıyla) askeri donanım ve subay eğitimi sağlayarak güvenlik desteği vermeyi sürdürüyor. Moskova, Afganistan'daki ekonomik faaliyetlerini genişletme niyeti güttüğünü beyan etmiş bulunuyor. Muhtelif altyapı projelerine her türlü ekonomik destek ve yatırım, Rusya'nın Afganistan'daki ve bölgedeki pozitif rolünü artırabilir.

Afganistan'daki gidişat belirsizleştike Türkiye ve Rusya'nın daha yakın ve daha sık bir şekilde fikir alışverişinde bulunması gerekiyor. Özellikle uyuşturucu kaacakılığını önlemeye yönelik bölgesel bir ereve tesis etme anlayışı benimseyerek, terörizm ve uyuşturucuyla mücadele için kendi aralarındaki ve Afganistan, Pakistan, İran ve Orta Asya ile olan şşbirliği potansiyellerini araştırmaları gerekiyor.

Türkiye ve Rusya; Afganistan ekonomisinin yeniden inşası, kurumların güçlendirilmesi ve istikrarın sağlanması doğrultusunda da şşbirliği içerisine girmelidirler. Bugüne kadarki destek projeleri, koordinasyondan yoksun olarak gerçekleşti. abalarının etkisini artırmak adına, personel eğitimi ve altyapı geliştirme gibi konularda ortak projeler üretmek bir öncelik haline gelmelidir.

Afganistan'daki gelişmeler Orta Asya ülkelerini de etkilediğinden Türkiye ve Rusya, Afganistan konulu diyaloglara bu ülkeleri de dahil etmeyi değerlendirmeli ve uyuşturucuyla mücadele gibi tüm bölgeyi kapsayan ortak projelere İran'la birlikte onları da dahil etmelidirler.

Türkiye'nin şanghay şşbirliği rgt'ndeki katılımını artırmaya olan ilgisine istinaden Rusya, Türkiye'nin örgütteki varlığının diyalog ortaklığından gzlemciliğe yükseltilmesine destek olmalıdır.

Orta Asya ve Bölgesel Kalkınma

Sovyetler Birliği'nin dağılmasını izleyen yıllarda Orta Asya üzerindeki rekabet Türkiye ve Rusya ilişkilerine egemen oldu. Başlangıçta Türkiye, Orta Asya için muhtemel bir kalkınma modeli olarak öne çıkmayı umuyordu. Tacikistan dışında Orta Asya'da bulunan tüm ülkelerde Türkçe konuşulması dikkat çekici bir husus. Ankara, bağımsızlığa kavuşmalarının hemen ardından bu ülkelerle diplomatik ilişkiler tesis edilmesinde öncü oldu. Türkiyeli şirketlerin inşaat, hafif imalat, perakende ve diğer temel sektörlerde önemli bir role kavuşmasıyla birlikte ekonomik ve kültürel bağlar hızla gelişti. Rus yetkililer Türkiye modelinin ne derecede çekici olduğunu hemen algılayamadığından bu durum Moskova için bir endişe kaynağı teşkil etti.

Rus liderler, Türkiye'nin Orta Asya'daki faaliyetlerinin gelişmesine ilişkin endişelerini zaman içinde büyük ölçüde atlattılar. Pan-Türkist ideolojinin Orta Asya için de Türkiye için de yeterince cazip olmadığını çok geçmeden idrak ettiler. Türkiye'nin bölgeye ilişkin politikalarındaki bazı aksaklıklar da Rusya'nın endişelerini yatıştırdı: örneğin, Ankara'nın Özbekistan'la ilişkileri yıprandı ve ekonomik etkinliği, Orta Asya'nın en stratejik sektörlerinde (petrol ve doğal gaz) kendisine önemli bir yer bulamadı. Dikkat çekici bir husus da geçtiğimiz yıllarda komşularına yönelik gitgide daha proaktif bir uluslararası politika güden Türkiye'nin, Orta Asya'daki etkinliğini artırmamış olmasıydı.

Orta Asya'nın istikrarı, eşzamanlı cereyan eden farklı gelişmeler sonucu tehdit altına girmiş durumda. Bu gelişmelerin ilki, eski kuşak liderlerin sahneden bir bir ayrılmasıyla birlikte, bölgede bulunan Sovyetler sonrası cumhuriyetlerin bir siyasi istikrar sınavından geçiyor olmaları. Bilhassa, Orta Asya'nın en büyük ülkesi Kazakistan'da ve nüfusun en fazla olduğu Özbekistan'da çeyrek yüzyıl önce yetki elde etmiş kurucu başkanların yakında görevlerinden ayrılmaları an meselesi. İkinci olarak, Orta Asya'daki istikrar ve güvenlik, Uluslararası Güvenlik Destek Kuvveti'nin Afganistan'dan çekilmesinin ardından zorlu bir sınavdan geçebilir. Üçüncü husus da, bölgedeki ülkelerin iç politikalarındaki değişimlerin siyasi İslam'dan ne derecede etkileneceğinin henüz belirsiz olması.

Rusya'nın, Türkiye'nin bölgedeki rolüne ilişkin kaygıları artık ortadan kalktı-ğından, iki ülke arasında bölgenin hukuk temelli siyasi istikrarını iyileştirme adına işbirliği yapılması imkanı mevcut. Her iki ülke de bölgedeki terör ve aşırıcı akımlarla mücadele etmek istiyor ve her ikisi de uyuşturucu kaçakçılığına karşı. İki ülke, bölgedeki kalkınmayı desteklemek için ortak projeleri genişletmeyi değerlendirmelidir. Hem Ankara hem de Moskova, halihazırda Orta Asya ülkelerinde muhtelif kapasitelerde destekçi olarak bulunduğu, çalışmaları arasında koordinasyon sağlanması daha etkili sonuçlara ulaşılmasına yardımcı olabilir. Aynı şekilde Rusya ve Türkiye, Orta Asya'daki cumhuriyetlerin uzun süredir devam eden su tedarik problemini çözümlemelerine destek olmak için birlikte hareket etmelidirler.

Bu süre zarfında hem Türkiye'nin hem de Rusya'nın, Orta Asya ülkelerinin uluslararası politikalarının gitgide daha dinamik bir hale kavuştuğunu ve dolayısıyla diğer oyuncularla daha fazla temas ettiklerini idrak etmesi gerekiyor. Orta Asya ülkeleri politika, ekonomi ve güvenlik alanlarındaki dış ilişkilerini çeşitlendirmiş

durumdalar. Çin, enerji ve hammadde sektörleri başta olmak üzere, ticaret ve altyapı konusunda da bölgede çok önemli bir oyuncu haline gelmiş bulunuyor. Amerika Birleşik Devletleri, bölgede başlıca petrol şirketleri ve (mevcut dönemde) Pentagon tarafından kiralanmış tesisler aracılığıyla temsil ediliyor. İran, Hindistan, Avrupa ve Japonya da bölgeye ilgi gösteriyor. Ortam gitgide kalabalıklaşıyor.

Tüm oyuncular arasında Rusya'nın, bazı avantajlarını muhafaza ederek yumuşak gücünü sürdüreceği düşünülebilir. Bu avantajlar, ciddi seviyede işgücünün Rusya'ya göç etmiş olması, elit kesimlerin Rusça bilmesi ve bölgede Rus azınlıkların bulunmasından kaynaklanıyor. Ayrıca Rusya'nın, Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü ve Gümrük Birliği/Avrasya Birliği girişiminden ötürü bölgedeki cumhuriyetlerin birçoğu ile özel bağları bulunmakta. Ancak Moskova'nın, bölgesel girişimlerin üyeler arasındaki eşitliğe dayalı olmasını ve bölgedeki diğer paydaşlar aleyhine işlememesini güvence altına alması gerekiyor.

Güney Kafkasya'da Çatışma Çözümleme

Güney Kafkasya, 19. Yüzyılda Türkiye ve Rusya arasındaki ana savaş meydanlarından biriydi (diğeri de Balkanlardı). Bu bölge, 1990'ların başında da bir süre Ankara ve Moskova arasındaki gerilim sahası olmayı sürdürdü.

Günümüzde Türkiye ve Rusya, hala Güney Kafkasya konusunda önemli fikir ayrılıklarına sahipler, ancak bunların ikili ilişkilerine büyük hasar vermesine engel olmayı öğrendiler. Menfaatlerin çakıştığı alanlardan biri, enerji geliştirme ve Avrupa'nın enerji talebini karşılamaya yönelik boru hatları konusundaki rekabet. Ancak Türkiye'nin Rusya'yla olan geniş kapsamlı ticareti ve yoğunlaşmış enerji ilişkileri, Moskova'nın Ankara'ya yaklaşımının kısmen yumuşamasına katkıda bulundu.

Temel farklılıklar; Dağlık Karabağ, Abhazya ve Güney Osetya gibi bazı uzun dönemli sınır çatışmalarından kaynaklanıyor. Şu an aktif halde olmamalarına rağmen bu gerginlikler çözümlenmeye de yakın değil.

Bilhassa Dağlık Karabağ konusunda Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki gerginlik tüm bölgede barış için tehdit arz ediyor ve Rusya ile Türkiye'yi de içine alıyor. Çatışma yirmi yılı aşkın süredir "donmuş" halde ve Dağlık Karabağ ve onu çevreleyen büyük bir Azerbaycan toprağı Ermenistan'ın elinde bulunuyor. Rusya'nın eş-başkanlık yaptığı Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Minsk Grubu'na bağlı uluslararası arabulucuların tüm girişimlerine rağmen Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki barış süreci duraksama halinde.

Moskova ve Ankara, Azerbaycan-Ermenistan anlaşmazlığı konusunda çok farklı görüşlere sahipler. Moskova, Erivan'ın resmi müttefiklerinden biri ve Ermenistan topraklarında bir askeri üsse sahip; ancak Rusya, Azerbaycan'a silah ve askeri malzeme satışı da yapıyor. 2013'te Erivan, Moskova önderliğindeki Gümrük Birliği'ne katılma kararı aldı. Ankara, Bakü'yle stratejik bir ilişki sürdürüyor. Türkiye kendi adına Erivan'la uzlaşmak üzere birkaç yıl önce bir girişim başlattı, ancak bu girişim çok

geçmeden durdu. Bu girişim Rusya'nın resmi desteğini almış olsa da, Ankara'daki bazı yetkililer Moskova'nın Erivan üzerindeki etkisini yeterince kullanamadığını düşünüyorlar.

Ankara ile Erivan arasındaki uzlaşma girişiminin açmaza girmesi, yeni gerginlik ihtimalleri doğurdu. Azerbaycan ile Ermenistan'ın ekonomik ve askeri kapasiteleri arasındaki fark büyümeyi sürdürüyor. Bu sırada hem Bakü hem de Erivan'daki liderler askeri çözüme başvurulması yönünde çağrılarda bulunuyorlar.

Bu bölgedeki barışı ve refahı desteklemek için Rusya ve Türkiye'nin diplomatik çabalarını bir araya getirmesi gerekiyor. Rusya'nın Ermenistan üzerinde, Türkiye'nin de Azerbaycan üzerinde ciddi bir nüfuzu mevcut. Şayet bu, bölgede barış sağlamak için yeterli olmazsa, en azından düşmanlığın yeniden baş göstermesini önleyecektir. Yakın dönemde hem Moskova'nın hem de Ankara'nın askeri bir çatışmayı önleme adına birlikte çalışması gerekiyor.

Gürcistan'ın toprak bütünlüğü, Moskova ve Ankara'nın önemli farklılıklarla karşı karşıya geldiği bir diğer alan. 2008'de Rusya, Güney Osetya ve Abhazya'yı bağımsız devletler olarak tanıdı. Türkiye, Abhazya'yla ekonomik bağlarını güçlendirmekle birlikte, Gürcistan'ın egemenliğini ve toprak bütünlüğünü destekliyor ve çatışmaların uluslararası olarak tanınmış sınırlar dahilinde, barışçıl yöntemlerle çözümlenmesini yeğliyor. Moskova'nın aksine Ankara, Avrupa Birliği'nin AB ile Güney Kafkasya cumhuriyetleri arasındaki iktisadi ve toplumsal entegrasyonu güçlendirmeyi amaçlayan Doğu Ortaklığı politikasını da destekliyor.

Yine de belirtmek gerekir ki, Türkiye'nin Güney Kafkasya yaklaşımı Moskova tarafından iyi karşılandı. Dolayısıyla 2008 tarihli Rusya-Gürcistan savaşının ardından Ankara, bölgesel meselelerin harici oyuncuların müdahalesi daha az olacak şekilde çözümlenmesine yönelik bir çağrıda bulundu. Türkiye önderliğinde 2008 yılında başlatılan Kafkasya İstikrar ve İşbirliği Platformu, bölgedeki diyalogu güçlendirmek için yeniden canlandırılıp, güncellenebilir ve hatta Türkiye-Rusya ortak girişimine dönüştürülebilir.

Bölgenin komşuları olarak (fiziki olarak Rusya ile Türkiye'yi Güney Kafkasya bağlıyor) Moskova ve Ankara, bölgedeki çatışmayı önlemenin ve çözümlemenin yanı sıra, karşılıklı anlayış ve dolayısıyla güven gelişmesine yardımcı olacak ekonomik işbirliklerini teşvik etme sorumluluğunu taşıyorlar. Güney Kafkasya bölgesinin daha istikrarlı ve refaha kavuşmuş olması hem Ankara hem de Moskova'nın lehine olacaktır ve iki ülke bu hedefi destekleyecek ortak girişimler geliştirmelidir. Söz konusu girişimler ortak enerji ve ulaşım projelerini, altyapı geliştirmeyi, kültürel alışverişi ve diğer insani temasları içerebilir.

Moskova ve Ankara, bölgede istikrar, barış ve refahı güvence altına almaya yönelik ortak menfaatleri çerçevesinde Güney Kafkasya konusunda işbirliğini de göz önünde bulundurmalıdır. Üyeleri arasında Güney Kafkasya bölgesinden üç cumhuriyet de bulunan Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü, yirmi yılın aşkın süredir işbirliğini derinleştirmeye yönelik çok taraflı bir platform sağlıyor. Bölgesel işbirliğini geliştirmek için kurulmuş bir örgüt olarak, yeni yüzyıla dair ortak hedef-

leri belirlemek ve gerçekleştirmek üzere bölgedeki devletleri bir araya getirmede benzersiz bir rol oynayabilir. Bu bakımdan, başlıca iki üyesi olan Türkiye ve Rusya, kurumun taahhüdünü gerçekleştirmek için çalışmalar yapmalıdır. Güney Kafkasya ülkeleri için ortak projeler geliştirmek, kurumun uluslararası arenadaki konumunu yeniden canlandırmak adına iyi bir başlangıç olabilir.

Türkiye ve Rusya'nın Güney Kafkasya'da istikrarı artırmaya ve işbirliğini güçlendirmeye yönelik müşterek bir plan geliştirme vakti geldi. Bu tür bir girişim, uzun dönemli çatışmalar sonucu bölgedeki halkların yaşadığı güçlüklerin hafifletilmesinde yardımcı olabilir; ekonomik bağların onarılmasına, Avrupa'yı hem doğu-batı, hem de kuzey-güney ekseninde Asya ile birleştiren ulaşım koridorlarının tesis edilmesine katkıda bulunabilir ve büyümeyi tetikleyebilir; gayri resmi diyaloglar için teşvik yaratabilir; çatışma çözümüne yönelik paydaşların ortaya çıkmasını sağlayabilir; ve aşırı grupları uzak tutarak radikallerin bölgedeki gücünü azaltabilir.

*“Moskova ve Ankara, kendi
ulusal çıkarları, bakış
açıları ve algılarından
ötürü bölgesel meselelerde
farklılıklar barındırıyorlar.
Ancak bir miktar iyi
niyet, uluslararası hukuk
prensiplerine ve devletlerin
toprak bütünlüklerine saygılı
bir yaklaşım, siyasi liderler
arasında düzenli ve açık
diyalog ile iki ülkedeki elit
kesimin ve toplumların desteği
sayesinde bu farklılıkları
yönetebilirler. ”*

- Global İlişkiler Forumu ve Carnegie Moscow Center Çalışma Grubu

Sonuç ve Öneriler

İlişkilerini geçtiğimiz yirmi yılda dönüşüme uğratan Türkiye ve Rusya, bugün diyaloglarını daha da geliştirme imkanına sahip bulunuyorlar. İki ülke, ortak coğrafyalarındaki refah ve barışa katkıda bulunmaya da başlayabilirler.

Soğuk Savaş dönemindeki ideolojik ayrımın ortadan kalkmış ve 1990'lar başındaki yanlış algılardan bazılarının geçmişte kalmış olmasıyla birlikte Ankara ve Moskova, ilişkilerindeki güveni geliştirmek ve daha işlevsel bir geleceğe yönelik yollar aramak için yoğun çaba gösterebilirler.

Moskova ve Ankara arasında kurulmuş olan düzenli siyasi diyalog, entelektüel temelleri derinleştirilerek zenginleştirilebilir. İkili ilişkiler; sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve parlamentolar arasındaki etkileşimlerin ve kültürel alışverişin getirileri vasıtasıyla daha da ivme kazanabilir. Bu, tarihin getirdiği yükün aşılmasına katkıda bulunmanın yanı sıra, iki toplum arasında derinleşen temas sürecinde yeni düşünme biçimlerinin ve hatta yeni bir dilin filizlenmesini sağlayacaktır. Bu tür etkileşimleri derinleştirmek, siyasi işbirliği için daha sağlam ve canlı bir temel yaratılmasına da katkıda bulunacaktır. Hem resmi düzeyde, hem de iki ulus arasındaki kültürel ve kişiler arası temaslarda daha fazla empatiye ihtiyaç bulunmaktadır.

Temelde Rusya ve Türkiye'nin, diyalog ve işbirliklerini daha da güçlendirmelerine elverişli bir ortam yaratan bazı önemli menfaat ortaklıkları bulunuyor. Ortak coğrafyalarında ekonomiyi yeniden canlandırmak ve siyasi istikrarı artırmak gibi ortak ilgi odakları mevcut. İki ülke de bu coğrafyaya yabancı, bilhassa da askeri bir müdahale olmasından sakınıyor. Dahası, korkuları, hatta tarihsel travmaları bakımından da ortaklıkları bulunduğu söylenebilir. Kendi istikrar ve bütünlükleri açısından tehdit olarak gördükleri terör ve aşırıcılığın yayılmasına karşı mücadele etmek, uluslararası uğraşlarının temel bir kısmını oluşturuyor. Türkiye ve Rusya'ya komşu bölgeler için uluslararası hukuka dayalı laik bir geleceği güvence altına almak oldukça önemli.

Yeni tehlike ve gerginlik kaynaklarının belirdiği, hızla değişen bir dünyada Türkiye ve Rusya; Balkanlar, Orta Asya ve Afganistan ile Kuzey Afrika, Ortadoğu ve Güney Kafkasya arasında uzanan geniş coğrafyada istikrar, barış ve refaha önemli katkılar yapmalıdır. Bu geniş coğrafya hala bölgesel gerginlikler, ayaklanmalar, savaşlar, devrimler ve siyasi ve ekonomik çalkantıların karmaşası içinde bulunuyor.

Paylaştıkları coğrafyadaki başlıca iki güç olarak önemli kaynaklar barındırmaları, Rusya ve Türkiye işbirliğini daha da gerekli kılıyor. İki ülke de bu coğrafyanın çeşitli kısımlarıyla tarihi, kültürel ve ekonomik bağlara sahip. Her ikisinin de ortak çev-

relerindeki temel meselelerin çözümlenmesi adına karşılaştırmalı üstünlüklerinden yararlanması gerekiyor.

Türkiye ve Rusya'nın, ikili ve çok taraflı gayretler aracılığıyla, geniş bir coğrafyada çatışmaları idare edecek, barış sağlayacak ve refahı artıracak çok katımlı girişimlere katkıda bulunma kapasite ve imkanına sahip olması önemli bir husus. İki bölgesel güç olarak ortak çabaları, 21. yüzyıldaki sarsıntıları, BM Tüzüğü'nde yer alan ortak norm ve değerlerin geliştirilmesi zemininde ele alma bakımından kritik olabilir.

Bölgenin refahına katkıda bulunmaya yönelik ortak çabalar, yanlış anlaşılmalara en düşük seviyeye indirilmesine, gerçekçi beklentiler oluşturulmasına ve iki ulus arasında güven inşa edilmesine yardımcı olabilir. Gelecekte bulundukları bölgede ya da uluslararası ortamda oluşabilecek sarsıntıların üstesinden gelinebilmesi için ikili ilişkilerin dayanıklılığını da artırabilir. Kuşkusuz bu, kolay veya hızlı bir süreç olmayacaktır. Mevcut siyasi diyalogun hem sürdürülmesini, hem de gelecekte filizlenebilecek yeni meseleleri ele almayı sağlayacak şekilde derinleştirilmesini gerektirecektir.

Bu Çalışma Grubu, Türkiye ve Rusya'nın ortak coğrafyalarındaki yapıcı rollerini geliştirmeleri için aşağıdaki politikaları ve adımları önermektedir. Türkiye ve Rusya'nın yapması gerekenler bölgelere göre aşağıda listelenmiştir:

Ortadoğu (Arap Baharı, İsrail-Filistin Çatışması ve İran)

- Meydana çıkan gerginliklerde, Suriye ve Mısır meselelerindeki gibi farklılıkların genel ilişkiyi zedelemesine izin vermeyerek ikili ilişkileri korumak.
- Aşırıcılığa ve radikalliğe karşı kararlı bir duruş sergilemek ve mevcut durumun muhafazasından ziyade siyasi modernizasyona ilgi gösteren ılımlı kuvvetleri güçlendirmeye gayret etmek.
- Suriye'deki insani krizin hafifletilmesi yönünde acil bir ihtiyaç olduğunu kabul etmek, bir ateşkes anlaşması yapılmasını sağlamak ve etkilenen tüm taraflara yardım hizmeti sunmak.
- Cenevre süreci doğrultusunda, Suriye'nin egemenliğine, ulusal birliğine ve toprak bütünlüğüne devamlı destek sağlamak ve güç paylaşımı aracılığıyla, siyasi uzlaşmaya yatkın tarafları teşvik etmek.
- Çatışma sonrası dönemde Suriye'nin yeniden inşasına yönelik uluslararası işbirliği için uygulamaya dönük öneriler geliştirmeye başlamak.
- Terörün ve aşırıcılığın yayılmasını önlemeyi amaçlayan çabaları, düzenli fikir alışverişi, bilgi paylaşımı ve ekonomik araçlarla koordine ederek bölgedeki seküler gelişimi ve refahı artırmak.
- Bölgedeki önleyici diplomasi ve çatışma yönetimi süreçlerine üçüncü tarafları dahil etmek. İran ve İsrail-Filistin çatışması gibi bir dizi mesele için bu tür girişimler geliştirilebilir.

- İsrail-Filistin çatışmasının çözömlenmesini kolaylaştırmayı hedefleyen bireysel ve çok taraflı gayretlerde birbirini düzenli olarak devreye sokmak. Rusya, Türkiye'nin Ortadoğu Dörtlüsü faaliyetlerine dahil edilmesini desteklemelidir.
- İran nükleer meselesinde, İran'ın barışçıl bir nükleer program geliştirme hakkını muhafaza edebileceği fakat bir nükleer silah devleti haline gelmeyeceği şekilde bir nihai bir çözüm arayışını sürdürmek.
- İran dışında, Ortadoğu'da da güvenilir bir silahların yayılmasını önleme rejimi tesis etmeye yönelik uluslararası çalışmalara öncülük etmek ve bölgedeki nükleer enerji programlarının barışçıl şekilde gelişmesi için kapsamlı tasarılar oluşturmak.
- Nükleer açmazın aşılması halinde İran'ın dünya ekonomisine yeniden entegre edilmesinde yapıcı bir rol oynamaya hazırlıklı olmak.
- Irak'ta işbirliği kurmanın yolunu bulmak. İki ülke, Ortadoğu'nun jeopolitik düzeni üzerine fikir alışverişinde bulunmayı da değerlendirmelidir.

Afganistan ve Orta Asya

- Afganistan'ın yeniden inşası konusunda işbirliği yaparak ülkedeki kurumların güçlendirilmesine, personel eğitimine ve gelecekteki istikrarı güvence altına alacak ortak altyapı projelerine destek sağlamak.
- Bölgenin dünyanın geri kalanıyla entegrasyonunun artması (dış güçlerle gitgide çeşitlenen ilişkileri de dahil olmak üzere), hem Türkiye hem de Rusya'nın uzun vadeli çıkarlarına uygun olacağından, Orta Asya ve Afganistan'da refah ve istikrarı tesis etmek adına iki ülkenin nüfuzlarından yapıcı bir biçimde istifade etmek.
- Daha düzenli fikir alışverişinde bulunmak ve bölgedeki aşırıncılık, terör tehdidi ve uyuşturucu kaçakçılığıyla mücadele etmek üzere Afganistan, İran ve Orta Asya cumhuriyetleriyle birlikte, çok taraflı ve iyi koordine edilmiş çalışmalar gerçekleştirerek bölgedeki işbirliğini geliştirmek.

Güney Kafkasya

- Azerbaycan ve Ermenistan üzerindeki nüfuzlarından yararlanarak yeni düşmanlık vakaları oluşmamasını güvence altına almak.
- Azerbaycan-Ermenistan gerginliği hususunda, Dağlık Karabağ'daki mevcut durumun muhafaza edilmesinin müreffeh ve istikrarlı bir bölge inşa etme bakımından zararlı etkiler oluşturduğunu kabul etmek.
- Bakü ve Erivan'ı, aralarındaki derin güvensizliği azaltmaya ve Dağlık Karabağ çatışması için nihai bir çözüm bulmaya yönlendirecek karşılıklı ve kademeli adımlar atmaya sevk etmek üzere gayretlerini koordine etmek.

- Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki düzenli üst düzey temasların sürdürülmesine ve söz konusu ülkelerin verimliliğinin artırılmasına yardımcı olmak adına iki ülkenin nüfuzlarından istifade etmek.
- Kafkasya İstikrar ve İşbirliği Platformu gibi gelecek vaat eden mevcut girişimler aracılığıyla Güney Kafkasya bölgesi genelinde çok taraflı bir güvenlik ve istikrar diyaloguna yönelik adımlar atmaya başlamak.
- Ekonomik güçlerini, sınır komşuları olan Güney Kafkasya ülkelerinde demiryolu, otoyol ve başka altyapı gelişmeleri gibi ortak projelere dönüştürerek daha müreffeh ve istikrarlı bir bölge inşa etmek ve Rusya ile Türkiye arasında bu bölge aracılığıyla bağlantı sağlamak.
- Çok taraflı işbirliği için kullanışlı bir platform olma potansiyeli taşıyan Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü'nü yeniden canlandırmada rol almak. Bölgenin ekonomi, politika ve güvenlik açısından önemli iki oyuncusu olan Rusya ve Türkiye, tarihte rekabetlerine sahne olmuş bu bölgede istikrar, refah ve güvenliği artırmak adına pek çok şey yapabilir.

GİFGRF
GLOBAL İLİŞKİLER FORUMU GLOBAL RELATIONS FORUM

CARNEGIE
MOSCOW CENTER

